

KARAMÜRSEL 100. YIL
MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

BENGÜ

Sonsuz, Ebedî

DİLİMİZİN ZENGİNLİKLERİ

MAYIS 2024

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl!
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın afâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fişkırarak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Ruhumun senden, ilâhi şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli,
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder-varsa-taşım,
Her cerihamdan, ilâhi boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden nâ'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl!
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLIĞE HİTABE

Ey Türk gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyeti'ni, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden mahrum etmek isteyecek dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve Cumhuriyet'i müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hiyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri, şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhid edebilirler. Millet, fakr-ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır!

Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Gazi Mustafa Kemâl ATATÜRK

20 Ekim 1927

ZENGİN TÜRKÇE

Serpil ACAR YILDIRIM

Türkçe, binlerce yıllık bir geçmişin mirası olan zengin bir dildir. Anadolu topraklarında şekillen

erek bugünlere kadar gelen bu dil, tarih boyunca farklı kültürlerin etkisi altında kalarak kendine has bir yapı oluşturmuştur. İçinde barındırdığı çeşitli dil öğeleriyle, Türkçe sadece iletişim aracı olmanın ötesinde, bir kültürün, bir toplumun ve bir milletin ruhunu yansıtan bir ayna niteliğindedir.

Türkçenin zenginliklerini anlamak, dilin derinliklerine doğru bir keşif yolculuğuna çıkmakla eşdeğerdir. Bu zenginliklerin en temel öğelerinden biri olan kelime dağarcığı, Türkçenin tarih boyunca farklı dillerle etkileşime geçmesinin bir sonucudur. Farsça, Arapça, Yunanca gibi dillerden alınan kelimelerle zenginleşen Türkçe, bu sayede çeşitli alanlarda zengin ve renkli bir kelime hazinesine sahiptir.

Türkçenin zenginliklerinden bir diğeri ise dilbilgisi yapısıdır. Eklemeli bir dil olan Türkçe, kelime köklerine ekler getirilerek yeni kelimeler türetme imkânı sunmaktadır. Bu özelliği sayesinde Türkçe, oldukça esnek ve ifade zenginliği yüksek bir dildir. Ayrıca, Türkçenin ses yapısı da onun benzersizliğini ortaya koymaktadır. Ünlü uyumları, ünsüz yumuşamaları gibi dilin ses özellikleri, Türkçeyi diğer dillerden ayıran önemli özelliklerindedir.

Türkçe, sadece bir dil değil, aynı zamanda bir kültürün taşıyıcısıdır. Deyimler, atasözleri, halk şairlerinin şiirleri gibi kültürel unsurlar, Türkçenin derinliklerinde gizli olan zenginlikleri ortaya çıkarmaktadır. Bu kültürel miras, Türkçenin yaşayan bir dil olmasını sağlamanın yanı sıra, ona duyulan saygıyı da arttırmaktadır.

Sonuç olarak, Türkçe sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir kültürün ve bir milletin kimliğinin bir parçasıdır. Türkçenin zenginliklerini keşfetmek, bu dilin derinliklerine inmek ve onun sunduğu imknları değerlendirmek, bizlere hem dilbilgisi açısından hem de kültürel açıdan önemli birer kazanım sunmaktadır. Türkçe, yaşayan bir varlık olarak, her geçen gün kendini yenileyerek ve geliştirerek, gelecek nesillere daha da zengin bir miras bırakmaktadır. Ayrıca Türkçe, sadece Türkiye için değil, dünya kültür mirası için de değerli bir hazinedir. Bu dilin zenginliklerini keşfetmek, onu konuşmak ve yazmak, bu mirası gelecek nesillere aktarmanın en güzel yoludur.

Türk dili, Türk milletin kalbidir;beynidir.

Mustafa Kemal Atatürk

GÜZEL TÜRKÇE

Nevin HOCAOĞLU

NEVİN HOCAOĞLU

Bir ülke düşündüm, farklı kıtalara yayılıp etkilerini bırakmış, farklı mevsimlerin baharında ,farklı kültürlerle harmanlanmış ve nihayetinde kendi karakterini yaratmış ... Öyle bir ülke ki gün içinde dört mevsimi yaşayabilir, farklı coğrafyalarda yeni şivelerde şaşırabilir, bir cümleyi dört farklı sözcükle tamamlayıp yine aynı anlama ulaşabilirsiniz. Hatta bir sözcükle dört farklı anlama ulaşabileceğinizi söylesem haddimi aşmış olmazdım. Zenginlikleri dillere destan olan bir ülkenin nevi şahsına münhasır dili Türkçe .Öyle zengin öyle derin...Tıpkı kendi endemikleriyle zenginlikleri tescillenmiş ve fark yaratıp ilk sıralarda yer almış olduğu gibi.

O zaman diyebiliriz ki bu muazzam ülkenin ,Muş Lalesini sadece Muş'ta görebilirsiniz ya da İnci Kefalini görmek için Van'a gitmelisiniz, yahut Uludağ Köknarını ancak Uludağ eteklerinde seyrede dalabilirsiniz. Maalesef bu ayrıcalıklara varmak dünyanın başka hiçbir yerinde mümkün değildir. Demek istediğim bu ayrıcalıklı zenginlikleri ancak o yörelerde bulabilirsiniz.

Nice yöreler , nice zenginlikler, nice nice sözcükler... Sözcük deyince , Yaprak Dökümü mevsimini farklı sözcükler kullanarak betimlemek istiyorsanız doğru dildesiniz, sadece Türkçede bu mevsime karşılık gelen farklı sözcükler bulabilirsiniz, Sonbahar, hazan, güz. Fark var mıdır ,hepsi aynı mevsimi mi ifade ediyor demeyin. Sonbaharda bitiş, güzde soğuk, hazanda geç kalmışlık vardır. Duygular belirler seçimi ve ne anlama geldiğini. Ama biz biliriz bu sözcüklerde yapraklarını döker ve yüklerinden kurtulur ağaçlar. Deriz ki biz Türkçe derindir ve bu derinliklere ancak derinleri göze alabilirseniz gerçek anlama ulaşabiliriz. Ruhunda sığlık olmayan bir milletin özünde, derinlerinde yarattığı bir Endemiktir dilimiz .Varsın okyanus olsun Türkçemiz ,balık olsun sözcükler. Ne şanslıyız ki, her olta atışımızda farklı türden balıklara rast geliriz. Emin olunuz ki o balıkları karşı kıyıya ulaştırmayı ,balıkları birbirine temas ettirmeden asla başarabilemezsiniz. Bu eşsiz zenginliğin

hazzını ancak damarınızda akan asil kanda hissedebilirsiniz.

KARAMÜRSEL'İN TARİHİ

Kaan GÜLHAN

M.Ö. IX ve VII. yüzyıllarda Prainetos adıyla bilinen bölgede yer alan Karamürsel'e daha sonraki dönemlerde Bizans İmparatoru Konstantin tarafından annesi Helena'ya ithafen Helenopolis adı verildi. XIV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ikinci padişahı olan Orhan Bey'in önemli komutanlarından biri olan Kara lakaplı Mürsel Alp tarafından fethedilen bölge fatihinin adıyla anılmış olup devletin ilk tersanesine ev sahipliği yaptı. Tersane için tomruk, kütük ve keresteler; devletin başkenti olan İstanbul halkının ihtiyacı için ise odun gibi yakacak maddeleri genellikle günümüze göre daha zengin ormanlara sahip olan ve geçtiğimiz yüzyıllarda "Ağaç Denizi" olarak da adlandırılan Kocaeli'den sağlanırdı. İdari bakımdan Kocaeli'ne bağlı Karamürsel, İstanbul-İzmit yolu üzerinde bulunduğu için her dönem önemini korudu. Birinci Dünya Savaşı sonunda İngilizler ve Yunanlar tarafından işgal edilen ilçemiz, Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının başlattığı milli mücadele sonucunda 4 Temmuz 1921 tarihinde düşman işgalinden kurtarıldı. Günümüzde Manavlar, Boşnaklar, Gürcüler, Çerkezler ve Lazlar aynı cevherin damarları olma bilinciyle bir arada huzur içinde kendi örf ve adetlerini sürdürmektedir. Doğal güzellikleri, sakin ve huzur dolu yapısının yanında Karamürsel'de Mürsel Alp Gazi Türbesi, Vasiye Nine Türbesi, Valide Köprü, Ereğli Evleri, Mensucat Fabrikası Bacası gibi tarihsel bakımdan önemli yerlerin de örnekleri mevcuttur.

Mürsel Alp Gazi Türbesi

Osman Bey ve Orhan Bey'e hizmetlerde bulunduğu özellikle İzmit yöresine akınlarda bulunduğu bilinmektedir. Akça Koca'nın varisi olan Mürsel Alp, Orhan Bey zamanında Bursa, Yalova, İznik ve İzmit gibi önemli yerlerin alındığı büyük fetihlerde görev almıştır. Mürsel Alp ile ilgili tarihi olayları en teferruatlı şekilde nakleden XVI. yüzyıl Osmanlı tarihçisi İbn Kemal olmuştur. O, Mürsel Alp'in İzmit çevresi, İznik, Yalova ve Koyunhisar kalelerinin alınmasındaki rolünü uzun uzadıya anlatmaktadır. Orhan Bey de onun bu başarılarına karşılık olarak aldığı kaleleri kendisine tımar olarak vermiş, fethettiği yerler bundan sonra onun adı ile anılmaya başlanmıştı. Kara Mürsel Alp'in adının Bursa ile İzmit arasındaki birçok yerleşim yerlerine ve cemaatlara verildiği Osmanlı arşiv vesikalarında görülmektedir. 166 Numaralı 937/1530 tarihli Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri'nde Koca-ili Livâsı ile ilgili verilen tahrir bilgilerinde Gebze Kazasında Mürsel Mezrası, Kandıra Kazası'nda Mürsellü Köyü, Yalova Kazası'nda Mürsellü Köyü vardır. Yine aynı defterde Koca-ili Livâsı'nda Mürsel adlı cemaatten bahsedilmektedir. Bunlara ek olarak yine aynı defterde yer alan tahrir bilgilerinde Bursa'da da Mürseller Köyü, Mürsel Çiftliği gibi çeşitli yerler olarak Mürsel Alp'in adıyla kayıtlara geçmiştir. Günümüzde ise Mudanya merkezde Mürsel Köyü, Bursa merkezde Mürseller Köyü vardır. Görüldüğü üzere, Bursa, İzmit ve Yalova'nın değişik yerlerine Kara Mürsel'in adı ile çeşitli yerler bulunmaktadır. Bütün bunlar ilçemize adını veren Mürsel Alp'in tarihte ne kadar önemli bir şahsiyet olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Mürsel Alp Gazi Türbesi mutlaka ziyaret edilmelidir.

Karamürsel'deki bir diğer önemli tarihi mekân ise Vasiye Nine Türbesi'dir. Yüzyıllar boyunca farklı kültür ve inanışlara ev sahipliği yapmış medeniyetlerin beşiği Anadolu'da kadın evliyalar da önemli bir yer tutmaktadır. Bu evliyalardan biri olduğuna inanılan Vasiye Nine, rivayete göre yaşadığı dönemde sıkıntıya düşen denizcilere hayır dualarıyla yardımcı olmuştur. Karamürsel'deki yoğun denizcilik faaliyetleri nedeniyle; Vasiye Nine'nin XIV. yüzyılda Mürsel Alp'in bölgeyi fethetmesi ve bir yerleşim yeri haline getirmesinden sonra ilçeye geldiği tahmin edilmektedir. Pek çok denizcinin yaşamını kurtarmış ancak sırrı açık edildiği ve evliya olduğu anlaşıldığı an Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Kadim Anadolu kültürünü yansıtmaları bakımından Vasiye Nine Türbesi ilçe tarihi bakımından oldukça önemlidir.

Osmanlı padişahlarından I. Ahmet'in eşi ve IV. Murat'ın annesi olup tarihte derin izler bırakan Kösem Sultan tarafından yaptırılan pek çok eser vardır. Bu eserlerden biri olan Valide Köprü, Karamürsel'in önemli tarihi yapıları arasındadır. Yüzyıllardır bütün ihtişamıyla dimdik ayakta olan Valide Köprü, klasik Türk mimarisi tarzında inşa edilmiştir. Üç gözlü, sivri kemerli bir yapıya sahip olan köprünün boyu 64 metreyi, genişliği 4,5 metreyi bulmaktadır. Osmanlı tarihinden izler barındıran bu köprü Karamürsel'in tarihi yapısına zenginlik katmaktadır.

Karamürsel'in yüzyıllardır var olan balıkçı köyü Ereğli, Kurtuluş Savaşı yıllarında uğradığı Yunan işgali nedeniyle büyük zarar görmüştür. Mustafa Kemal Atatürk'ün askerleri, işgalcileri bozguna uğrattınca, köyü terk eden işgal ordusu, arkasında ne varsa yakıp yıkarak gitmiştir. Bu nedenle işgalden kurtuluşa bir enkazla merhaba demiş olan Ereğli sonraki yıllarda yaralarını sararak günümüzde varlığını koruyan tarihi evleri inşa etmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edilen evler, Ereğli'nin tarihi dokusunu günümüze taşımaktadır.

Valide Köprü

Ereğli, Karamürsel

1890 tarihinde Karamürsel’de kurulan Mensucat Fabrikası, Osmanlı Devleti’nin ilk sanayi kuruluşlarından biridir. Başarılı çalışmalarından dolayı kurucularından yöneticilerine kadar II. Abdülhamit tarafından ödüllendirilen fabrikanın çeşitli sergilerde de yer aldığı bilinmektedir. Fabrikada üretilen kumaşlar polis ve askeri üniformalar dışında çeşitli devlet dairelerinde çalışan memur kıyafetleri için kullanılmıştır. Milli Mücadele yıllarında ürünleri ile Kuvâ-yı Milliye’ye destek veren Karamürsel Mensucat Fabrikası, 1921 tarihinde işgal kuvvetleri tarafından bombalanarak yıkılmıştır. Günümüzde fabrikadan geriye sadece bacası kalmıştır. Edirne’de yer alan Mimar Sinan’ın ustalık eseri Selimiye Camii’ndeki top mermisi izi nasıl Bulgar mezaliminin bir örneği ise Karamürsel’de yer alan bu baca da Yunan mezaliminin örneklerinden sadece biridir. İşgal edilen yerlerde Türklere yapılan katliamların yanında cami, fabrika, ev gibi yapıların da savaş hukukunu hiçe sayan işgal kuvvetleri tarafından hedef alınması Mustafa Kemal

Atatürk önderliğindeki Milli Mücadele’nin önemini gözler önüne sermektedir.

Karamürsel, yukarıda bahsedilen örneklerin dışında köylerinden mahallerine ve sahiline kadar tarihi açıdan önemli olan çeşitli olayları, olguları ve eserleri ile önem taşımaktadır. Roma İmparatorluğu’ndan Bizans’a, Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk dönemlerine kadar birçok izi bünyesinde barındıran Karamürsel, görüldüğü üzere tarihi bakımdan zenginliği ile eşsiz bir ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsedilen eserlerin titizlikle korunması ve tarihsel olarak sonraki nesillere aktarılması Türk milletinin ortak hafızasının korunması bakımından oldukça önem arz etmektedir.

Bundan böyle divanda dergahta, bargahta, çarşıda ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır.

Karamanoğlu Mehmet Bey

Καραμανογλου Μελχμης Βεγ

Βαλκανισμοσ, Τυρκωσισμοσ, ρωσικωσ ανη κομμουνιστισμοσ, λωσισμοσ, κρηνη

SANATIN DİLİ

“Malumdur benim sühanım mahlas istemez”

Dilin dansı, sessizliğin ötesinde,
Kelimelerin oyunu, anlamın derinliğinde.
Bir düşünce köprüsü, ruhlar arasında,
Sözcüklerin gücü, duyguların yarasında.

Bir şiirin nakaratı, gecenin sessizliğinde,
Bir öykünün soluğu, zamanın kıvrımlarında.
Dilin melodisi, kalpleri birleştiren,
Sözlerin dokunuşu, anıları diriltir.

Her hecede bir dünya, her cümlede bir evren,
Dilin zenginliği, sınırsız bir deniz kenarı.
Kelimelerin ressamı, düşlerin peşinde,
Anlatıların özü, insan ruhunun derinliğinde.

Kültürlerin dokusu, dillerin renk paleti,
Bir dil bir halkın yüreği, tarihindeki izleri.
Kelimelerin kucaklaşması, fikirlerin dansı,
Dilin zenginliği, insanlığın en büyük şansı.

Dilin gücüyle yaratılan, her bir hikaye,
Birer düşünce denizi, fikirlerin serüveni.
Bu sonsuz zenginlikte, her ses bir başlangıç,
Dilin sonsuz bahçesi, her birimiz için bir sanat.

KIZDERBENT MAHALLESİ (KÖYÜ)

Ahmet SAN

Kızderbent köyü Karamürsel'e bağlı en büyük köydür. 1972 yılından 2009 Karamürsel'e bağlı bir belde belediyesidir. 2009 tarihinde Büyükşehir yasasından yapılan değişiklik çerçevesinde Karamürsel'e bağlı bir mahalle konumuna gelmiştir.

Köyün adı ile ilgili olarak anlatılan hikaye:

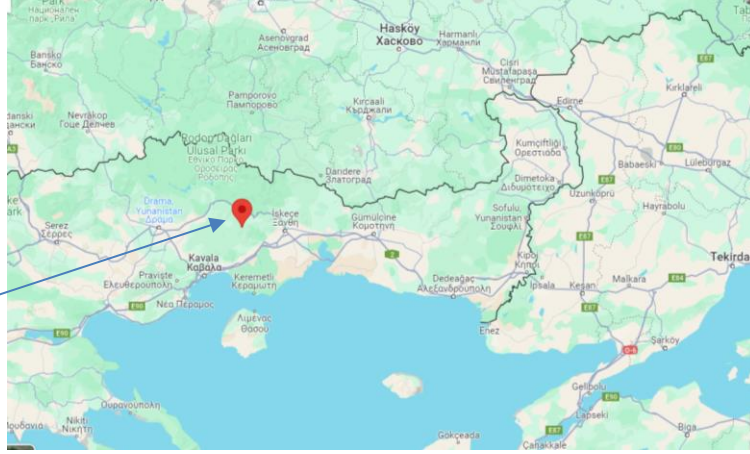
Derbent Osmanlı döneminde önemli yol güzergahlarını koruyan köylere verilen bir görevdir. Derbent köylerinden yol güzergahını korumaları karşılığında vergi alınmazdı. Kızderbent köyü de İznik'ten Karamürsel'e kadar olan yol güzergahında asayişi sağlamakla görevlidir. Köyün erkekleri savaşa gittikleri için güzergahın korunmasını belli bir süre kadın ve kızlar üstlenmiştir bu nedenle Kızderbent adını almıştır. Bu dönemlerden kalma köy meydanında ulu çınarın yan tarafında büyük bir Han'ın kalıntılarının olduğu köyde yaşayan eski insanlar tarafından belirtilmektedir.

Kızderbent'in tarihçesi:

Kızderbent'in tarihçesini iki ayrı dönem olarak değerlendirmek gerekir. Kızderbent Bizans ve Osmanlı döneminde İznik'ten İstanbul'a devam eden ipek yolunun üzerinde bulunan önemli bir yerleşimdir. 1923 yılında Lozan'da imzalanan Lozan barış anlaşması ilgili maddeleri çerçevesinde Anadolu'da İstanbul ve Adalarda yaşayan Rumlar, Yunanistan'da Batı Trakya'da yaşayan Türkler haricindeki Rumlar ve Türkler karşılıklı mübadele yapılmıştır.

Mübadele anlaşmasından önce Anadolu'da yaşayan Rumların ağırlıklı olarak yaşadıkları bir yerleşimdir. Mübadele anlaşması ile boşaltılan köye Selanik-Sarışaban-Darıovasın'dan (Thessaloniki -Hrispoli - Kehrokambos) Türkler yerleştirilmiştir.

Selanik'ten gemilere bindirilen Türkler önce Sinop/ Erfelek/ Karacaköy'e yerleştirilmiş fakat o dönemde tarım ve hayvancılık olarak verimsiz olan bölgeden tekrar ikinci göç ile bir kısım göçmenler Kızderbent'e bir kısmı da Yalova / Termal / Kadıköy' e yerleştirilmişlerdir. Bir kısım Darıova'lı köylü de Sinop/ Erfelek / Karacaköy'de kalmıştır.

Köye yerleşen mübadiller yakılıp yıkılmış olan evlerin temelleri üzerine tekrar evlerini yaparak hayata başlamışlar ve kendilerine Ata topraklarında yeni bir hayat kurmuşlardır.

Köyün ilk yıllarında tütün, ipek böcekçiliği, halı dokumacılığı gibi tarımsal ve ekonomik faaliyetler yapılmış olup bölgemizin sanayileşmesi ile birlikte köyden Karamürsel, İzmit, Hereke vb. yerlere çok fazla göç vermiştir.

Şu anda tarım, hayvancılık ile geçinen Kızderbent daha çok yaşlı nüfusun ağırlıklı yaşadığı bir köy konumuna gelmiştir.

GÖKTÜRK YAZITLARI VE ESKİ TÜRK YAZISI

Songül AKKOYUN

Orhun Yazıtları, Göktürk Yazıtları ya da Köktürk Yazıtları, Türklerin bilinen ilk alfabesi olan Orhun alfabesi ile yazılmış yapıtlardır. Kül Tigin yazıtını ağabeyi Bilge Kağan 732’de, Bilge Kağan yazıtını kendi oğlu olan kağan 735’te diktirmiştir. Üçüncü yazıt olan Tonyukuk yazıtı ise 720-725 yıllarında kendisi tarafından dikilmiştir. Yazıtların yazarı Yollug Tigin’dir. Yolluğ Tigin aynı zamanda Bilge Kağan’ın yeğenidir. Bu yazıtlar aynı zamanda “Bengü Taşlar” olarak da adlandırılmıştır. Bunun sebebi yazıtların sonsuzluğa kadar kalma temennisidir. Türklerin bilinen ilk alfabesiyle yazılmış olan yazıtların Türk dili ve tarihi açısından önemini Muharrem Ergin Orhun Abideleri eserinde şöyle ifade eder: “Türk adının, Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin. İlk Türk tarihi. Taşlar üzerine yazılmış tarih. Türk devlet adamlarının millete hesap vermesi, millete hesaplaşması. Devlet ve milletin karşılıklı vazifeleri. Türk nizamının, Türk töresinin, Türk medeniyetinin, yüksek Türk kültürünün büyük vesikası. Türk askeri dehasının, Türk askerlik san’atının esasları. Türk gururun ilâhi yüksekliği. Türk feragat ve faziletinin büyük örneği. Türk içtimai hayatının ulvi tablosu. Türk edebiyatının ilk şaheseri. Türk hitabet sanatının erişilmez şaheseri. Hükümdarâne eda ve ihtişamlı hitap tarzı. Yalın ve keskin üslûbun şaşırtıcı numunesi. Türk milliyetçiliğinin temel kitabı. Bir kavmi bir millet yapabilecek eser. Asırlar içinden millî istikameti aydınlatan ışık. Türk dilinin mübarek kaynağı. Türk yazı dilinin ilk, fakat harikulade işlek örneği. Türk yazı dilinin başlangıcını milâdın ilk asırlarına çıkartan delil. (...)

Orhun Abideleri

Muharrem Ergin’in “Türk yazı dilinin başlangıcını milâdın ilk asırlarına çıkartan delil.” olarak tanımladığı bu yazıtlarda kullanılan alfabe Türkçenin yazımı için Türkler tarafından kullanılmış, bugüne kadar bilinen, ilk alfabe olan Köktürk (Orhun, Türk-runik) alfabesidir. 1889 yılında Moğolistan’da Orhun Vadisi’nde bulunan yazıtlarda kullanılan alfabenin kökeni, yazıtların bulunduğu günden beri araştırılmış ve çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Köktürk alfabesi, 1891’de Heikel tarafından Run alfabesine benzetilerek “runik yazı” diye adlandırılmıştır. Bugün özellikle Batıdaki Türkologlarca bu alfabeğe “Türk-runik alfabesi” veya “runik” denmesinin nedeni, bu harflerin runik

adı verilen eski İskandinav kitabelerinin yazımında kullanılan harflere benzemesidir. Alfabeyi çözüme kavuşturan Danimarkalı dil bilimci Thomsen ise Köktürk yazısının kökeninin ya İran alfabesi aracılığı ile ya da doğrudan Sâmî alfabesi olduğunu belirtmiştir. Köktürk alfabesinin kökeni konusunda farklı görüşler ileri sürülse de bu görüşlerden bugün için Türkoloji topluluğunda en geçerli olanı, Thomsen'in Samî köken görüşüdür.

Köktürk Yazı Dilinin Bazı Özellikleri

** İlk okunan Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtlarında 38 harf vardır. Bu harflerin 4'ü ünlüdür. a-e, ı-i, o-u ve ö-ü ünlü çiftleri tek bir işaretle gösterilir.

**Ünlü işaretlerinin her biri iki farklı ünlüyü gösterir yani /a/ ve /e/, /ı/ ve /i/, /o/ ve /u/, /ö/ ve /ü/ ünlüleri yazıdan ayırt edilemez.

** Ünlülerin yazımındaki bu noksanlık, ünsüzler konusunda giderilmeye çalışılmıştır. Alfabede 10 ünsüzün art (kalın) ve ön (ince) olmak üzere iki biçimi bulunmaktadır.

Bu durum a/e ve ı/i ünlülerinin yazıda ayırt edilmesini sağlarsa da o/u ve ö/ü ünlülerini ayırt etme olanağı yoktur. Örneğin, iki tane k ve l işareti vardır. Bunlardan k1 ve l1 kalın ünlülü, k2 ve l2 ise ince ünlülü sözcüklerde kullanılır. kal- eylemini yazmak için k1 ve l1, kel- için ise k2 ve l2'nin yazılması gerekeceği açıktır.

**Söz başı ve içindeki a/e ünlüleri genelde yazılmaz. Aşağıda parantez içinde yazılı olan ünlüler orijinal yazımda gösterilmez:

d1 k1 = (a)d(a)k = “ayak”

r2 n2 = (e)r(e)n = “eren”

Baştaki ve hece başındaki a/e ünlülerinin yazılmamasının nedeni, ünsüz işaretlerinin a/e ile başlayıp kapalı hece durumunda (b2'nin eb, k1'in ak şeklinde) okunmalarıdır.

**Söz başı ve ilk hecedeki düz-dar ünlüler (ı, i) ve yuvarlak ünlüler (o, u, ö, ü) daima yazılır.

ır(a)k = “ırak, uzak”

bod(u)n = “halk”

üze = “üst, üzerinde”

ölti = “öldü”

**Söz sonundaki bütün ünlüler yazılır.

**İlk hecenin düz ünlüsünden sonraki düz-dar ünlüler genellikle yazılmaz.

s(e)b(i)n(i)p = “sevinip”

**İlk hecenin düz ünlüsünden sonraki yuvarlak ünlüler genelde gösterilir:

ıduk = “

kutsal, mukaddes”

k(e)lürt(ü)m = “getirdim”

**İlk hecenin yuvarlak ünlüsünden sonraki yuvarlak ünlüler genelde yazılmaz.

ul(u)g = “ulu, büyük”

köñ(ü)l = “gönül”

***Orhun yazıtlarında üst üste konulmuş iki nokta dışında herhangi bir noktalama işareti kullanılmamıştır. Bu işaret sözcükleri veya söz öbeklerini ayırmak için kullanılır. Fakat her sözcük sonunda : işareti kullanılmamıştır. Tek heceli veya çok kısa sözler genellikle kendinden sonra veya önceki sözcükle birlikte yazılır.

SON OLARAK

Yazıldığı dönemin tarihî, sosyal ve siyasî durumunu gelişmiş ve etkili bir dille anlatan bu yazıtlar Türk dilinin gramer unsurlarının tespit edilebilecek düzeyde olduğunu göstermektedir. Türk dilinin kendi bünyesi içinde, yabancı unsurlarla karışmadan ileri bir düzeye eriştiğini de gösteren bu yazıtlar Türkçenin gücünü ve köklülüğünü ortaya koymaktadır.

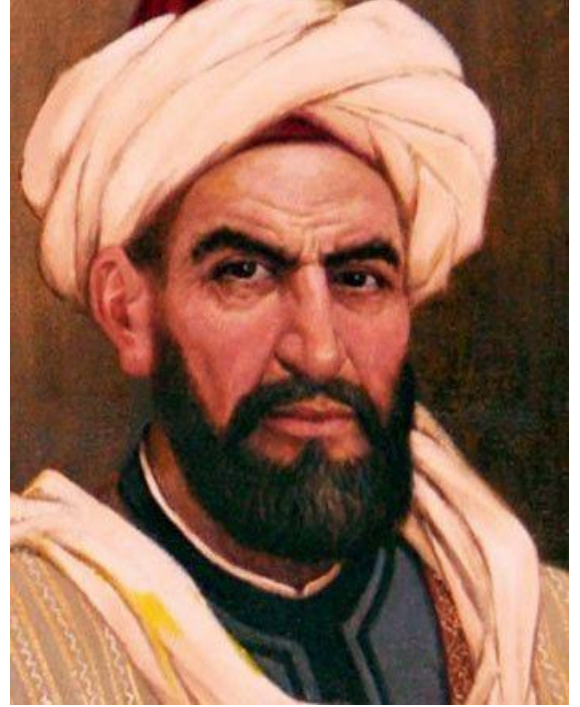
KAŞGARLI MAHMUD

Şaduman SESLİ BAYRAMIN

Türk dili tarihinin yeniden yazılmasını sağlayan ve Türkçenin karanlıkta kalan pek çok konusunu aydınlatan Divanı Lügati-t Türk'ü bize kazandıran Türkolojinin kurucusu Kâşgarlı Mahmud'un hayatı hakkında ne yazık ki pek fazla bilgi bulunmamaktadır.

Eserlerinden aldığımız bilgiler doğrultusunda babasının Barsganlı olduğu bilgisinden yola çıkılarak kendisinin de doğum yerinin Barsgan olduğu düşünülmektedir. Eserinin hiçbir yerinde kendisini Kâşgarî, el-Kâşgarî (Kâşgarlı) gibi sanlarla anmayan Mahmud'un buna karşılık sürekli olarak Kâşgar'ı havasıyla, suyuyla, doğasıyla övmesi; hakanın yaşadığı şehir olarak nitelemesi, Kâşgar çevresindeki Adıg, Kası, Opal gibi yerleşim birimlerini kendi ili diye anması, o dönemde bir kültür merkezi olan Kâşgar'da yetişmiş olması bu büyük dil bilgininin Kâşgarlı adıyla anılmasını sağlamıştır.

Eserine alacağı söz varlığı konusunda tuttuğu yolu açıklarken verdiği bilgilerden Kâşgarlı Mahmud'un Türkçenin söz varlığı üzerine çok ayrıntılı bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Döneminin Türk yazı dillerini çok iyi bilmesi; Türk topluluklarından derlediği sözlerin anlamlarına, türlerine, çeşitli özelliklerine vâkıf olmasının yanı sıra Türk dilinin eski söz varlığından da haberdar olması, Kâşgarlı Mahmud'un çok iyi bir dil öğrenimi gördüğünü ve kendisini yetiştirdiğini ortaya koymaktadır.

XI. yüzyılda yaşan bir Türk bilgini olan Kâşgarlı Mahmud Divanı Lügati-t Türk adlı eseriyle ünlüdür. 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074'te tamamlayarak Bağdat'ta Abbasî halifesi El-Muktedî Billah'a sunmuştur.

Eserin ortaya çıkma serüveni ise varlığı 14. yüzyıl eserlerinde bahsedilmesinden dolayı bilinmekle birlikte yıllarca ele geçmeyen eser, II. Meşrutiyet'in ilanını takip eden yıllarda İstanbul'da bulunmuştur. Türkoloji camiasında genel kabul görüp yaygınlaşan öyküye göre Dîvânu Lugâti't-Türk'ün 1266'da istinsah edilmiş bu birinci nüshası, Dîvân, Vaniogullarından Ahmet Nazif Paşa'nın elinde 1905'e kadar muhafaza edilmiş, daha sonra akrabası bir yaşlı hanım tarafından Sahafklar Çarşısı'nda satılması için Burhan Bey'in sahaf dükkânına bırakılmıştı.

Eseri Ali Emîrî Efendi; 1915 yılında tesadüfen bulmuş, 3 lira bahşiş verip toplam 33 liraya satın almıştır. Bir söylentiye göre de yanında para olmadığı için eve gidip parayı alana dek kitabın başkasına satılmaması için dükkân sahibini dükkâna kilitlemiştir.

Ali Emîrî yazması, Sadrazam Talât Paşa'nın araya girmesi ile Kilisli Rıfat Bilge Bey'in denetimi altında 1915-1917 yılları arasında üç cilt hâlinde basıldı ve Türkoloji camiasında büyük yankı uyandırmıştır. Breslav Üniversitesi, Sami Dilleri Profesörü Carl Brockelmann 1928 yılında atasözlerini, halk edebiyatı örneklerini ve Türk edebiyatı ve dili ile ilgili bulunan bütün kısımları ayrıntılı notlarla sözlüğün Almanca çevirisini yayımlamıştır. Besim Atalay'ın modern Türkçe çevirisi 1940 yılında Türk Dil Kurumu tarafından basılmıştır.

Kâşgarlı Mahmud'un eserinin keşfedilmesi ve yayımlanması, Türkoloji tarihinde çığır açan bir olaydır. Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk döneminde yazdığı ve o döneme ışık tutan başka bir eseri Kitâbu Cevâhirü'n-Nahv fi Lugati't Türk ise kayıptır.

"Esirgeyen, koruyan Allah'ın adıyla Tanrı'nın, devlet güneşini Türk burçlarından doğurmuş olduğunu ve Türklerin ülkesi üzerinde göklerin bütün dairelerini döndürmüş olduğunu gördüm. Allah onlara Türk adını verdi ve yeryüzüne hâkim kıldı. Cihan imparatorları Türk ırkından çıktı. Dünya milletlerinin yuları, Türklerin eline verildi. Türkler, Allah tarafından bütün kavimlere üstün kılındı. Hak'tan ayrılmayan Türkler, Allah tarafından hak üzerine kuvvetlendirildi. Türkler ile birlikte olan kavimler aziz oldu. Böyle kavimler, Türkler tarafından her arzularına eriştirildi. Türkler, himayelerine aldıkları milletleri, kötülerin şerrinden korudular. Cihan hâkimi olan Türklere herkes muhtaçtır. Onlara derdini dinletmek, bu suretle her türlü arzuya nail olabilmek için Türkçe öğrenmek gerekir."

Diyerek Dîvânu Lugâti't-Türk'e yazımına başlayan filolog, etnograf ve ilk Türk haritacısı olan Kaşgarlı Mahmut yaşadığı devirdeki Türk illerinin ve boylarının kullandığı ağızları canlı olarak tespit etmiştir.

Dîvân-ı Lügati't-Türk, bir önsözle sözlük kısmından meydana gelmiştir. Önsözde yazar Türk dilinin tarifini, lehçelerinin özelliklerini sayar ve dil bilgisi kurallarını, Arapça'dakilere kıyasla gösterip tespit eder. Özellikle eserini Araplara kabul ettirmek için iki yerde; Peygamberin iki hadisini zikreder ki o da şudur: *Yüce Tanrı: Benim bir ordum vardır ki onlara Türk adını verdim. Onları doğuda birleştirdim. Bir millete kızsarsam cezalandırmak görevini onlara veririm...* buyurmuştur. *"Yüce Tanrı: Türkçe öğreniniz, çünkü Türkçe'nin uzun bir saltanatı vardır..." diye buyurur.*

Ana dilinin Arapça'dan çok üstün olduğunu söyler ve örnekler verir. Sözlük bölümünde ise Türkçe kelimelerin Arapça izahlarını kapsar. Bu nedenle, eser, Arapça yazılmış bir Türkçe sözlüktür. Arapça dilbilgisindeki şekillerine göre sıralanmış 7500'den fazla kelime hakkında açıklama yapılmıştır. Kâşgarlı Mahmud bu açıklamaları yaparken kelimelerin nerelerde ve hangi anlamlarda kullanıldığını göstermiştir. Bu esere ve onu izleyen başka eserlere kadar yazılı edebiyat örneklerimiz bilinmediği için, daha önceki yüzyıllara ait sözlü edebiyat örneklerini Kaşgarlı'nın kitabından öğrenmekteyiz. Sagu denilen ağıtlar, koşuk dediği koşmalar, sav dediği atasözleri ve nazım şekillerinden başka verdiği dersten örneklerine bakarak meselâ Alp Er Tunga adındaki destanlaşmış kahramanın varlığını da yine Divân-ı Lügati't-Türk'ten öğrenmiş bulunuyoruz. Bu sebeplerden dolayı Kaşgarlı Mahmut'un Divân-ı Lügati't-Türk'ü hem dil, hem edebiyat, hem toplum ve sosyoloji tarihimiz bakımından çok önemli belgeleri toplayan bir kaynaktır.

Türk kültür ve medeniyetinin en büyük hazinelerinden

Divânü Lügati't-Türk

- Türkçe-Arapça sözlük
- Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazıldı
- Türk dilinin en eski bilimsel çalışması
- Türkçenin ilk sözlüğü ve dilbilgisi kitabı
- Yaklaşık 8 bin Türkçe kelimenin Arapça karşılığı bulunuyor
- Döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını ortaya koyuyor
- Türk toplum hayatının her sahasına ait çeşitli bilgileri ihtiva ediyor
- Eserde, devrinin Türk dünyasını gösteren bir harita yer alıyor
- Eser 1910'lu yıllarda rastlantı sonucu Ali Emiri Efendi tarafından İstanbul'da bir sahaftan satın alındı
- Bilinen tek yazma nüshası İstanbul'da Millet Kütüphanesi'nde bulunuyor

Kaşgarlı Mahmut tarafından yazıldı, 1072-1074

Eserde yer alan harita

Sözlükteki haritanın
Türkçeleştirilmiş
versiyonu

Divân-ı Lügati't-Türk'ün bir diğer önemli özelliklerinden olan 11. yüzyılda Balasagun'u merkez alarak çizdiği dünya haritası o dönem Türklerinin yaşadıkları bölgeleri ve dağılımlarını göstermesi bakımından dikkate şayandır.

Harita, Türklerin bulunduğu bölgeleri göstermek amacıyla çizilmiştir. Daire şeklinde olan haritanın çevresinde doğu, batı, kuzey, güney yönleri belirtilmiş, bazı deniz ve ırmaklar gösterilmiştir. Batıda işaret edilen yerler Volga boylarına yani Kıpçaklar ve Frenklerin oturdukları bölgelere kadar uzanır. Eserde güneybatıda Habeşistan'a, güneyde Hint ve Sint'e, doğuda Çin ve Japonya, batıda Kürt diyarı dâhil birçok memlekete işaret edilmiştir.

Yalnızlığa Methiye

*Alışmalı, bazı seylere
Belki en çok da yalnızlığa...
Birlikten kuvvet doğmuyor artık
Her şeyi yalnızlığa ayarlamalı.*

*Yollarla barışık olmalı insan.
Valizleri hazırlamalı
Ağaca, çiçeğe, eşe, dosta
Hoşçakal demeli gitmeden*

*Hüzünlü bir şarkı dinleyip,
Ağlayacak omuz aramaktan,
Sarılacak dost aramaktan vazgeçmeli.*

*Güvendiği dağlara yağan kar,
Boyunu aşsa da donmamalı.
Feryad ettiğini duyan olmazsa,
Anne şefkati bile bulunmazsa
Şaşmamalı.*

*Sofrada tek tabağa,
Tabakta az yemeğe alışmalı
Bazen yastığı ile ağlaşmalı,
Bazen de yorgani ile gülüşmeli ,
Akşam fincan ile sohbet etmeli
Sabah aynaya tebessüm etmeli
Buğulanan gözlerini silmeye,
Mendil uzatani beklememeli insan..*

*Tül perde ardında
Gelecek bir dost beklerken,
Buğulanan camlara "kalp" çizmeli
Saatleri yalnızlığa ayarlamalı,
Dursa da zaman aldirmamalı.
İnsan
Yalnızlığa alışmalı...*

Zekai AŞCI

YENİ LİSAN, YENİ EDEBİYAT

Dilde sadeleşme fikri eskiden beri edebiyatımızda tartışılan bir konu olmuştur. İlk olarak Divan Edebiyatında 15. yy.da Aydınlı Visali, Edirneli Nazmi, Tatalı Mahremi edebiyat tarihlerine “Türk-i Basit” diye geçen bir akım başlatmışlardır. Ama hem güçlü şairlerin destek vermemesi hem de sistemli ve planlı bir hareket olmaktan çok bir heves olması sebebiyle büyük bir yankı uyandıramamışlardır. Edebiyatımızdaki, ikinci büyük dilde sadeleşme düşüncesi Tanzimat Döneminde gündeme gelmiştir. Tanzimat Dönemi aydınları da süreci dağınık ve bilinçsiz bir şekilde yürütmüştür. Tanzimat Döneminde dilde sadeleşme çabalarının başarısız olmasında edebiyatçıların savundukları görüşleri kendilerinin bile uygulayamaması da oldukça etkili olmuştur. Şinasi, gazetelerdeki yazılarında oldukça sade bir dil kullanmıştır fakat amacı milli bir dil değildir. Edebiyatımızda son ve en güçlü dilde sadeleşme fikri Türk yazın tarihine “Yeni Lisan Hareketi” olarak geçmiştir. Ömer Seyfettin’in 11 Nisan 1911’de Genç Kalemler dergisinde yazdığı Yeni Lisan makalesi edebiyatımızın tüm zamanlardaki en önemli makalesidir. Yeni Lisan Hareketinin önceki girişimlerden farklı olarak başarıya ulaşmasında bu makalenin oldukça önemli bir payı vardır. Çünkü dilde sadeleşmenin ilkeleri belirlenerek sistemli ve planlı bir hareket olması sağlanmıştır. Destek veren sanatçılar çok tutarlı bir şekilde davranmışlardır. “Milli Edebiyat” diye adlandırılan dönemin bütün poetikası bu makalede belirlenmiştir. Yeni Lisan makalesi edebiyatımızı çok farklı bir mecraya sürüklemiştir. Kendisinden sonra gelen bütün bir edebiyatı etkilemiştir. Hatta Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı’nın hedefleri, amaçları, yöntemleri, bütün yol haritası bu makaleden neşet etmiştir.

Pembe İncili Kaftan

Muhsin Çelebi, Şah İsmail elçi gitmeyi gönüllülük şartıyla kabul etmişti. Şah’ın huzurunda oturacak bir şey olmadığını görünce “Beni mecburen ayakta, hürmet vaziyetinde tutmak istiyorlar galiba...” dedi. Hemen sırtından Pembe İncili Kaftanı çıkardı. Tahtın önüne, yere serdi. Gür sesiyle nameyi okudu.

Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken, kendi gibi hayretten donan nedimlerine:

— Şunun kaftanını veriniz, dedi.

— Buyurun. Kaftanınızı unutturuyor-sunuz.

— Hayır, unutmuyorum.
Onu size bırakıyorum.
Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturacak seccadeniz şiltenez yok... Hem bir Türk yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyor musunuz?

Ömer Seyfettin

1884-1920

Yeni Lisan Hareketinin önemini anlamak için dönemin tarihi, toplumsal, siyasi hatta askeri durumunu bile bilmek gerekiyor. Osmanlının çöküş döneminde aydınlarımız memleketin kurtulması için çeşitli görüşler altında toplanmışlardır. Osmanlılık görüşü Balkan coğrafyasında çökmüştür. Yeni Lisancıların en fazla karşı olduğu görüş budur. Zaten Yeni Lisan Hareketini savunanlara göre Osmanlıca, dil ile millet arasında bir engeldir. Hatta Ömer Seyfettin, Yeni Lisan makalesinden önce de çeşitli mecralardaki yazılarında Osmanlı Edebiyatı'ndan tiksindiğini çok açık bir şekilde dile getirmiştir. Ayrıca 20. Yüzyılın başlarında her yerde imparatorluklar yıkılıyor yerine ulus devlet modeli inşa oluyordu. Osmanlının yıkılacağı, yerine ulus bir devlet kurulacağı da herkesin malumuydu. Milli bir devlet kurmak için de milli bir dil gerekiyordu. İşte Yeni Lisan, bu milli dili nasıl oluşturacağımızın yol haritasını o dönemdeki edebiyatçılarımıza sunmuştur. Dilde sadeleşme fikri, milli benliğe dönüş düşüncesinin fitilini ateşlemiştir. Bu yüzden daha sonra kurulacak olan cumhuriyetin de edebi anlamda kültürel alt yapısını hazırlamıştır. Bu konuyu Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları kitabında oldukça ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. İmparatorluktan ulus devlete geçilme aşamasında edebiyata konu olarak Türk toplumunu, Türk tarihini, Türk kültürünü ve Anadolu'yu almak istiyorlardı. Yani yüzyıllardır uyuyan ruhu uyandırmayı hedeflediler. Daha önce kısıtlı da olsa bazı edebiyatçılar Anadolu'ya açılmışlardı. Örneğin Nabizade Nazım, Karabibik adlı romanında Antalya'yı anlatmıştır ama bir denemeden öteye geçememiştir. Yeni Lisan makalesi sayesinde artık çok daha sistematik ve istekli bir yol izlendi. Millet oluşturan bir edebiyat amacındalardı. Topluma dinamizm kazandırıp topluluktan millet olma bilincine geçilmesini sağlamışlardır. Çünkü millet olmak için dil gerekir. Yeni Lisan makalesi zamanla edebiyattan doğup siyasi ve toplumsal bir hamlenin ilk adımı olmuştur. Yeni Lisan'ın arka planında toplumun kurtulması için tek çıkar yolun Türkçülük olduğu okura

sezdirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de Türkçülük temel fikri ile kurulan bir ulus devlettir. Edebiyatımızda o dönemde Yeni Lisan Hareketine büyük bir ihtiyaç vardı. Önceleri Arapça ve Farsça daha sonra Fransızcanın etkisiyle özgünlük kaybolmuştu. Halk Edebiyatımızda öz benliğimizi kısmen korusak da o dönemde kimsenin dönüp baktığı ve önem verdiği bir gelenek değildi. Gerçekten de o döneme kadar yapay bir dil kullanılıyordu.

Ömer Seyfettin, Yeni Lisan makalesini alt başlıklar halinde yazmıştır. İlk alt başlığı Eski Lisan'dır. Karşı çıkıp yıkmaya çalıştığı anlayışı da iyi bildiğini söyleyebiliriz. Eski lisanı eleştirirken en büyük dayanağı ise konuşulmamasıdır. Ömer Seyfettin'in belki en büyük ideali konuşma dili ile yazı dilini birleştirmektir. Amaç Türkçeyi eski saflığına yani aslına döndürmektir. Zaten Türkçe konuşan bu milletin aynı zamanda Türkçe

yazması gerektiğini savunmuştur. Ömer Seyfettin, makalede genel olarak Arapça ve Farsça kelimelerin dilimize girmesine karşı değildir buna karşın kuralların girmesini eleştirir. Bu durumun Türkçenin gücünü kırdığını dile getirir. Genel olarak sanatın ve süsün değil fikrin ve hissin değerli olduğunu söyler. Yani amaç dili eritmek değil düzenlemektir. Ömer Seyfettin, Türkçeyi dünyanın en mükemmel, en basit, en sade ve en doğal dili olarak tanımladıktan sonra ihtiyacı gidermek için kullanılan kelimelerin kalması gerektiğini savunur. Sloganı ise “Türkçeleşmiş Türkçedir.” Bu yüzden de kullanılmayan kelimelerin yerlerine Orta Asya’dan kelime alınmasına şiddetle karşı çıkar. Hatta bu durumu bir intihar olarak nitelendirir. Ömer Seyfettin, imla, yazım ve kurallar üzerine çok durmaz. Genel bir çerçeve çiziyor ama yapaylığın olmaması için bazı hususları halkın inisiyatifine ve zamana bırakmaktan çekinmiyor. Çünkü doğal bir süreç olması gerektiğinin farkındadır.

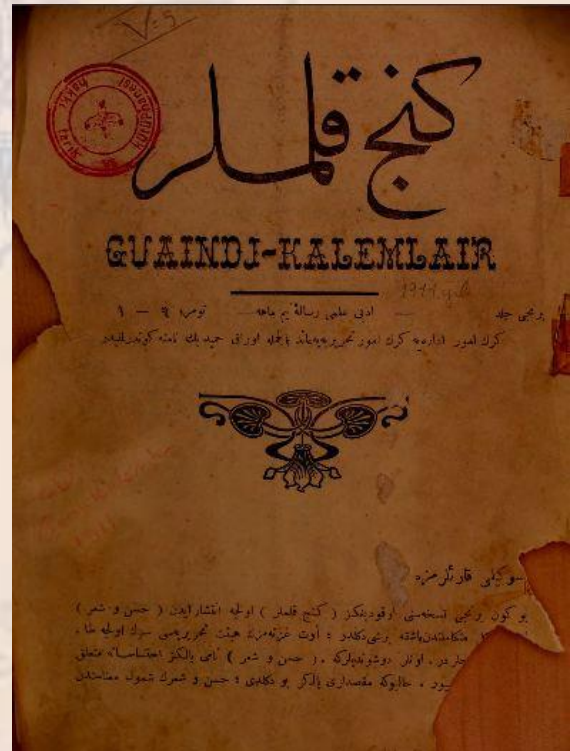

Edebiyatımızı çok basit ve genel bir şekilde tasniflemiştir. 1. Şarka doğru 2. Garba doğru. Eski Edebiyatımızda İran’ı örnek alanlarla o dönemdeki Fransız Edebiyatı’nı örnek alanları aynı kefeyle koyuyor. Sonuçta onun amacı yabancı dil etkisini minimize eden bir edebiyat ortaya çıkarmaktır. Şarka doğru olan edebiyatımızın suniliğini çok net bir şekilde dile getirmiştir. Öyle yazmaya devam etmeyi kendi mezarımızı kazmakla eşleştiriyor. Araplarda kadınlarla rahat bir şekilde sohbet edildiğini bu yüzden güzel şiir yazıldığını ama bizde İslamiyet’i benimsedikten sonra kadın erkek ayrımı olduğu için güzel şiir yazılmasının zorlaştığını savunuyor. Yani aşkın bizim kültürümüzde gizli yaşanması şiirde aşkı anlatmayı engelliyor. Ama daha ağır eleştirilerini “Garba Doğru” bakanlar için sıralıyor. Özellikle döneminde gayet popüler olan Servet-i Fünun kuşağı hakkında suçlama noktasına geliyor. Şiirde Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin’in Fransız şairlerden çaldığını söyler. Hatta buna argüman olarak Fransız Amours Defendues’in Lyre Brisee kitabının Tevfik Fikret’in Kırık Saz olarak Türkçeye çevirdiğini belirtir. Yani çok abartılan Tevfik Fikret’in kitabına orijinal bir isim bile koyamadığını söyler. Halit Ziya’nın da Borgaraç’tan çok sayıda çeviri yaptığını ve etkilendiğini dile getirir. Ömer Seyfettin, genel olarak taklit değil yaratmanın ön planda olduğu bir edebiyatı savunur.

Servet-i Fünuncuları 35 sene önce başlayan dilde sadeleşme fikrini öldüren bir nesil olarak görür. Bazı şiirlerinde hiç Türkçe kelime olmadığını belirterek yazı dili ile konuşma dilini birbirlerinden kilometrelerce ayırdıklarını söyler. Yani dünküler dediği Servet-i Fünun'un gerçek bir edebiyat ortaya koyamadığını savunur. Bugünkülerden kastı ise Fecri Ati topluluğudur. Fecri Aticileri Servet-i Fünun'u tekrar etmekle eleştirdikten sonra bu suni lisanı bırakacaklarına inanır. "Bütün ümidim onlardadır. Gençtirler, zekidirler." diyerek gönüllerini almayı da ihmal etmez. Yakup Kadri, Refik Halit Karay, Mehmet Fuat Köprülü gibi pek çok genç ve değerli ismin Fecri Ati'den Milli Edebiyat'a geçmesinde bu makalenin ve içindeki övgü dolu cümlelerin payı oldukça büyüktür. Gençlere toplumsal uyarılar vermeyi de ihmal etmiyor. Mısır, Suriye ve Arap coğrafyası hakkında olumsuz bilgiler aktararak İslamcılığın bittiğini; Arnavutluk hakkındaki eleştirileri ile de Osmanlıcılığın bittiğini belirtir. Okur, geriye Milli Edebiyat'ın temel ideolojisi olan Türkçülüğün kaldığını anlar. Ayrıca daha sonraları ve günümüzde çok fazla kullanılan "Milli Edebiyat" ifadesi ilk defa bu makalede karşımıza çıkıyor. "Gayemiz milli bir lisan, milli bir edebiyattır." diyerek kısa ve net bir slogan ortaya koyuyor. Ayrıca Ömer Seyfettin, makalesinde milli bir edebiyata dönmeyi toplumun tamamının bir vazifesi olarak görmüştür. Toplumun bu durumu vazife olarak görmesi yetmez, toplumun bir bütün halinde de hareket etmesi gerekir. Ortak hareket etmek için de ortak bir yazı dili gerekir. Çünkü memleketimizde zamanla Trakya'da, Ege'de, Karadeniz'de, Doğu Anadolu'da, Güneydoğu'da çok farklı ağızlar oluşmuştur. Ömer Seyfettin, Yeni Lisan makalesinde standart dil olarak İstanbul Türkçesini belirlemiştir.

Cephe savaşlarının yoğun olduğu bir dönemde kültür savaşına giren Ömer Seyfettin, yazısının sonlarında yine geleceğe dönük bir anlayış içindedir. "İstikbal, istikbal, istikbal..." Dilde sadeleşme ile başlayan anlayış zamanla gençlerde milliyetçilik fikrine dönüşmüştür. Yani Yeni Lisan Hareketi edebi olmaktan çıkıp toplumsal hale gelmiştir.

Ömer Seyfettin, Yeni Lisan makalesinin sonuna imza atmamıştır. Bu sadece benim değil benim gibi düşünen herkesin yazısıdır anlamında sonuna soru işareti (?) koymuştur. Günümüzden bakıldığında bu yazıyı yorumlamak daha da kolay. Makalenin çok başarılı sonuçları olduğunu ve yazılan hemen her şeyin gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bütün bir edebiyatı özellikle yazılı edebiyatı etkilemiştir. Sonraki dönemlerde yazılan roman, hikaye, şiir, deneme, tiyatro vb. pek çok edebi tür bu makaledeki anlayışla kaleme alınmıştır. Milli Edebiyat anlayışını savunanlar buradaki görüşleri büyük oranda benimsemişlerdir. Hatta hayatı boyunca hiçbir edebi topluluğa katılmayıp bağımsız bir sanatçı olmayı başaran Yahya Kemal bile Milli Edebiyat'a girmese de bu anlayışa destek vermiştir. Zaten kendisinin "beyaz lisan"ı ile oldukça da örtüşmektedir. Hem şiirlerini bu anlayışla kaleme almıştır hem de Dergâh dergisindeki yazılarında Yeni Lisan Hareketini açık bir şekilde desteklemiştir. O dönemin bir diğer büyük şairi Mehmet Akif ise dil anlayışı yüzünden bu topluluğa girmemiştir.

Yeni Lisan makalesi o dönemin edebiyat ve fikir camialarında çok büyük yankı bulmuştur. İlk başlarda o kadar büyük tepki gösterilmiştir ki Yeni Lisan İstimzaç Dergisi çıkarılmıştır. Yeni Lisancuların bu dergideki amaçları para kazanmak değil derterini anlatmaktır. En büyük eleştirilme sebebi ise Ömer Seyfettin'in çizdiği çerçevede konuşulur, bilim bile olur ama edebiyat olamayacağıdır. Özellikle bu millilikle uluslararası bir edebiyat haline dönüşmeyeceğimizi söylemişlerdir. Hatta kafatasçı olmakla suçlanmışlardır. Bu tartışmalarda hem Servet-i Fünuncular hem de daha sonraları Milli Edebiyat'a geçecek olan genç Yakup Kadri çok sert bir dil kullanmışlardır. Ama bugünden bakıldığında Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının bütün bu tartışmalardan oldukça haklı çıktıklarını ve adeta bir zafer kazandıklarını söyleyebiliriz. Konuşulan Türkçe zamanla hem bilim hem edebiyat hem yazı dili olmayı başarmıştır. Yeni Lisan Hareketi, dili doğal yaşayan bir varlık olarak görmüştür. Dil, insanın hayatını, düşüncelerini şekillendirir. Dil, toplumsal hafızayı diri tutar ve kültürü gelecek kuşaklara aktarır. Değerli okurlar büyük edebiyatçı Ömer Seyfettin'in Yeni Lisan makalesini ve bu makalenin edebiyatımızı nasıl etkilediğini incelemeye çalıştık, iyi okumalar.

Ünal ÇELİK

DİLİMİZİN İŞLEVLERİ

Dil, insan deneyiminin ifadesi ve iletişimin temel aracıdır. Kültürel, tarihsel ve sosyal bağlamlarda derin kökleri olan bir fenomen olarak, dilin zenginlikleri, onun çok yönlülüğü, ifade gücü ve evrim geçiren doğasında yatmaktadır. Bu zenginlikler, dilin sembolik, işlevsel ve estetik boyutlarında kendini gösterir ve bireylerin düşüncelerini, duygularını ve kimliklerini ifade etme biçimlerini şekillendirir.

*KÜLTÜREL
KİMLİK
VE TOPLUMSAL
BAĞ*

*İFADE
GÜCÜ*

*İŞLEVSEL
ÇEŞİTLİLİK*

*SEMBOLİK
GÜÇ*

*EVRİM
VE ÇEŞİTLİLİK*

Sembolik Güç

Dil, somut olmayan kavramları ve idealleri semboller aracılığıyla ifade etme kapasitesine sahiptir. Bu semboller, kelimeler, işaretler veya sesler şeklinde olabilir ve soyut düşünceleri somutlaştırma yeteneğine sahiptir. Dilin bu sembolik gücü, fikirlerin, inançların ve değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlar, böylece kültürel mirasın korunmasına ve evrimine katkıda bulunur.

İfade Gücü

Dil, insanların iç dünyalarını, duygularını ve deneyimlerini dışa vurabilmeleri için eşsiz araçlar sunar. Şiir, edebiyat ve müzik gibi sanatsal ifade formları, dilin metafor, mecaz, tekrar gibi estetik özelliklerini kullanarak duygusal derinliği ve nüansı iletmekte ustalık gösterir. Dilin bu ifade gücü, insanların kendilerini anlamalarına ve başkalarıyla duygusal bağlar kurmalarına olanak tanır.

İşlevsel Çeşitlilik

Dil, farklı sosyal ve profesyonel kontekstlerde çeşitli işlevleri yerine getirebilir. Günlük iletişimden akademik araştırmalara, hukuki metinlerden teknik kılavuzlara kadar dil, bilgi aktarımı, talimat verme, ikna etme ve eğlendirme gibi çok çeşitli amaçlar için uyarlanabilir. Bu işlevsel çeşitlilik, dilin insan etkileşimlerinin ve toplumların yapılandırılmasının temel bir unsuru olmasını sağlar.

Evrin ve Çeşitlilik

Dil, zaman içinde sürekli olarak evrim geçiren dinamik bir sistemdir. Bu evrim, yeni kelimelerin yaratılması, mevcut kelimelerin anlamlarının değişmesi ve dilbilgisi yapılarının dönüşümü şeklinde kendini gösterir. Dünya genelindeki dil çeşitliliği, farklı toplulukların benzersiz düşünce yapılarını, yaşam tarzlarını ve çevresel etkileşimlerini yansıtır. Bu çeşitlilik, dilin adaptasyon yeteneğinin ve insan deneyiminin zenginliğinin bir göstergesidir.

Kültürel Kimlik ve Toplumsal Bağ

Dil, bireylerin ve toplulukların kültürel kimliklerini ifade etmelerinin ve güçlendirmelerinin ana aracıdır. Ortak bir dil kullanan insanlar arasındaki paylaşılan ifade biçimleri ve iletişim kodları, güçlü bir topluluk duygusu ve aidiyet hissi oluşturur. Dil, tarih, gelenekler ve sosyal normlar aracılığıyla toplumsal bağları pekiştirir ve kültürlerarası anlayış ve saygının temelini oluşturur.

Sonuç

Dilin zenginlikleri, onun insan deneyimini şekillendirmede oynadığı çok yönlü rolü ortaya koyar. Sembolik gücü, dilin zenginlikleri, onun insan deneyimini şekillendirmede oynadığı çok yönlü rolü ortaya koyar. Sembolik gücü, ifade yeteneği, işlevsel çeşitliliği, sürekli evrimi ve kültürel çeşitliliği ile dil, insanların düşünce ve duygularını paylaşmalarının, topluluklar oluşturmanın ve kültürler arası köprüler kurmanın ana aracıdır. Bu zenginlikler, dilin sadece iletişim aracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda insan kimliğinin, toplumsal yapının ve kültürel mirasın temel taşı olduğunu göstermektedir. Dilin bu derin ve çok katmanlı doğası, onu insan deneyiminin vazgeçilmez bir parçası yapar ve bizi birbirimize ve geçmişimize bağlar. Bu nedenle, dilin zenginliklerini keşfetmek ve korumak, sadece dilbilimcilerin değil, tüm insanlığın ortak sorumluluğudur.

Beyza DURAN

TARİH DİLİ NASIL ETKİLER?

Aslı ÇİÇEK

Dünyanın en eski kavimlerinden biri olan Türkler, kalabalık nüfusları ile muhtelif bölgelere yayılmışlardır. Böylece kültürel açıdan da dikkat çekecek bir yapı sergilemişlerdir.

Tarihî kaynakların verdiği bilgilere göre Türkler, önceleri Sibirya kaynaklı olduğu belirtilen Şaman kültürüne mensup idiler.¹ Çok uzun süre Şamanist olarak yaşayan Türklerin, bu dinî-kültürel anlayışın vecibelerini kendi dilleriyle ifa ettikleri bilinmektedir. Daha sonra Türklerin Orta Asya'da yaygın olan farklı din ve inançları kabul ettikleri görülmektedir. Gök-Türk Devleti (552-745) Budizm'i benimsemiş; 744-745 tarihlerinde Uygur devletini kuran Uygur Türkleri ise Manihaizm dinini kabul etmişlerdir. Türklerin gerek Budizm gerekse de Manihaizm dinlerinin temel kural ve kaynaklarını kendi dillerine çevirdiği ve ibadetlerini ana dillerinde yaptıklarına dair bilgiler verilmektedir.² Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra Karahanlı Devleti hükümdarı Satuk Buğra Han İslamiyet'i resmi din ilan etmiş ve tüm Türk boyları arasında yayılması için uğraş vermiştir.³ Kaynaklar Türklerin Arap lisanıyla ibadeti öğrenene kadar kendi dillerinde ibadet ettiği ve daha sonra kurulan büyük Türk devlerinde ibadet ve eğitim dilinin Arapça olduğunu söylemektedir.⁴ Bununla beraber Türk-İslam edebiyatının ilk örneklerinden kabul edilen ve Yusuf Has Hacib tarafından 1069-1070 yıllarında yazılan *Kutadgu Bilig*, yine bu dönemlerde kaleme alınmış Kaşgarlı Mahmut'un 1072-1077 yılları arasında Bağdat'ta yazdığı Türk coğrafyası, lehçeleri,

inançları vs. hakkında bilgi veren eseri *Divanü Lügât-it-Türk*, Edip Ahmet b. Mahmud Yüknekî tarafından yazılan ahlâkî ilkeler taşıyan *Atebetü'l-Hakayık* İslam kültürünün etkisi altında yazılmış olmakla beraber Türkçedirler.⁵

Geleneksel toplum yapısından kopan halkı bütünleştirmeyi sağlamak, yeni dinamikler ve yeni kültür katmanlarını beraberinde getirir ve bu süreçte değişim öngörüldüğü kadar derindir.⁶ Bu bağlamda İslamiyet öncesinde kullanılan ibadet ile ilgili terimler yerini bugün de kullandığımız şekline bırakmıştır. Aşağıda İslamiyet öncesi kullanılan bazı dini kavramlara ve terimlere yer verilmiştir.

Tengri: Tanrı

Alkış: Dua

Kült: İnanç

Kam (Baksı): Gök Tanrı'da din adamı

Yuğ: Cenaze töreni

Kurgan: Mezar

Balbal (Bengütaş): Mezar taşı

Eşük: Kefen

Tamu: Cehennem

Uçmağ: Cennet⁷

¹ Sadettin Buluç, "Şaman", *İslam Ansiklopedisi (İA)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1979 XI/310-311, 320, 323.

² Şinasi Tekin, "Mani Dininin Uygurlar Tarafından Devlet Dini Olarak Kabul Edilişinin 1200. Yıl Dönümü Dolayısı İle Birkaç Not (762-1962)", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara 1962, 1-3.

³ Omelyan Pritsak, "Kara-Hanlılar", (İA), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, VI/253; Mehmet Saray, *Doğu Türkistan Türkleri Tarihi I (Başlangıçtan 1878'e Kadar)*, Kitabevi, İstanbul 1997, 48-49; Yazıcı, a.g.e., 131; Mercii, a.g.e., 18-19.

⁴ Hidayet Aydar, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 14, Yıl: 2006*

⁵ Hilmi Ziya Ülken, *Türk Tefekkürü Tarihi*, Matbaai Ebuzaia, İstanbul 1933, 1/107-114.

⁶ Stephen Hunt, *Religion and Everyday Life*, London, Routledge, 2005.

⁷ Ramazan Yetgin, *Tarih Ders Notları*, Benim Hocam Yayıncılık, 2018, 20

2.17.1930

GÜZEL TÜRKÇEMİZ TÜRKÇELEŞMESİN!

Türk dili, Türk milletinin kalbidir;beynidir.

Mustafa Kemal Atatürk

Türkçem benim ses bayrağım.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Türkçe ağızımda annemin sütüdür.

Yahya Kemal Beyatlı

Türkçenin derinliklerine dalınca gözlerime on sekiz bin evrenden daha yüksek bin evren göründü.

Ali Şir Nevai

Bundan böyle divanda dergahta, bargahta, çarşıda ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır.

Karamanoğlu Mehmet Bey

Türkçe giderse Türkiye gider!

Oktay Sinanoğlu

BENGÜ

SONSUZ, EBEDİ

DİLMİZİN ZENGİNLİKLERİ

 Kitapçı Taci 1950'den Beri

Aradığınız kitabı

bize sorun kendinizi değil bizi yorun

0850 811 18 21 - 0535 573 14 15

**Size Daha İyi Hizmet Verebilmek
İçin Daha Yakınız...**

Merkez :Cumhuriyet Cad. No:34 Karamürsel/KOCAELİ

Şube :Merkez Mah. Turgut Sayın Cad.Akse Pasajı No:5 Gölcük/KOCAELİ